

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל צה יבלחט"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

חומת דברים אנך 1

א אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. אל"ה ר"ת
אזק לסון הרע דבזה נכסלים כלן כו"ס רוב בגזל
ומיעוטי בעריו' וכלן באזק לסון הרע וזה רמז אלה אזק לסון
הרע. אל כל ישראל דכלן נכסלים באזק לסון הרע. מפרטי'.
 ואמסר לרמוז הדברים אשר דבר משה לרמוז על דברי תורה
 דשתיים זו עיקרי הדה לשמור הלסון מל"הר וכל דיבור אסור
 ולעסוק בחורה דבעוה"ר צטציל ציעול תו' נחרצ הצית כו"ס"ה
 על עזס אה תורתי ומוכח צז"ת דגס חרצן צית טני צעון
 ציעול תורה וגלו' זה המר והארוך לתקן ל"הר וז"ס הקול
 קול יעקב הקול לעסוק בחורה קול שלא לדבר ל"הר וכבר
 כתבו דברושים דהקנה של אד"הר לא נפגס וע"פ עסק
 החורה מועיל מחד וכלפי לייא הפוגס בלסון חמור מחד כי
 הוא פוגס אבר שלא פגס אד"הר וצזה תלוי פגס סיבוד
 וזה רמז קכ"ה עם הכולל צגי' יוסף שהוא יסוד : ב איכה
 אשא לצדי. בדברים רצה חד אמר צעת יתרו. וחד אמר
 צמתאונכים. ויס לסנין לו"ד צמתאונכים הרי ה' לא אמר
 אלא אספה לי טצעים איש לא דייכים טרי אלפים וכו' ויס
 ליטצ : ג לא תערלון. כי צליור חוזק הפועל וחולט' הוחתפעלי
 יגדל ספחד. וצדבר הזה צרוצ האוחו' העטויים אינכס מואמיני'
 קיזה שלא תאמינו רק אשר תראו נס. ויסוע ה' אה קול
 דצריכס לרצו' הצכיה כד"א וישאו כל העדה ויתנו אה קולס
 וילא אחרי ה' כי סיה לו אונץ לצ ויהס כלצ לא כן יהוסע
 רק אחר כך קרע לזס לא הזכירו צפ' סלח וגס כאן לא
 סמוכו רק אחר גס צי התאכף כאלו אף הוא צכלל כעס זהו
 העומד לפניך לא צזכותו לזה אוחו חזק כי חלס הוא סרצ
 הגדול מהר"ר וידאל לרפתי ז"ל צפירוטו כ"י. ואני צרגליו
 אעצורם דאדרצא הכתוב גלה לדקחו של יהוסע טסיה לו
 טעס מה סלא עטס כמו כלצ. והטעס כי כבר ידעו כל
 ישראל מנצוא' אלדד ומידד טיסוסע מכניסס לארץ לזה לא
 סיס יכול לצא צחזקה סיד כמו כלצ כי יאמרו סלכצודו עוסס
 לססחר צארץ. ח"ס זולתי כלצ וכו' יען אשר מלא אחרי
 ה'. ויהוסע נסוג אחור וסיס טעמו גס צי התאכף וכו' יהוסע
 וכו'

שמירת הלשון

עמוד 2

שער א' והוא שער הזכירה ובו י"ז פרקים

פרק א'

בפרק זה יבואר טעם על מה החמיר הכתוב בעון זה כל כך

הזמן יהיה נקי מכל העונות שבין אדם לחבירו .
 ואח"כ אמר הכתוב הוד מרע על כלל העונות שבין
 אדם למקום . ואח"כ אמר עשה טוב על כלל כל
 הרמ"ח עשין [והקדים שמירה מעונות שבין אדם
 לחבירו כי הם כוללים שיהיה שהוא עובר על רלון
 השם שזה ע"ז וגם הוא עושה עולה בזה לחבירו]
 ולהיפך ח"ו כשלא ינזר לשונו מרע יתרצה עליו עונות
 מרובים וחמורים עלומים למאוד שמשלשל ע"י העון
 הזה כמבואר בפתיחה . והענין הזה של נזירת הלשון
 הוא שורש ועיקר לרוב עונות שבין אדם לחבירו וגם
 לחיזה עונות שבין אדם למקום כמבואר להמעיין
 שם . אכן לפי דברי חז"ל במסכת ערכין ובשאר
 מקומות שהאריכו מאוד בגודל גנות העון הזה ובגודל
 עונשו כפי מה שנתיק את דבריהם הק' לקמן
 בפרקים הבאים אי"ה משמע שהעון הזה בעלמותו
 חמור עד מאוד לבד מה שמשלשל על ידו . ולכן
 אנו לריכין לבאר על מה ולמה עון הזה חמור משאר
 עונות חמורין שבתורה . ונראה לבאר זה בעזר"י
 בכמה גווני [ועיין לעיל בהקדמה מה שאמרנו עוד
 ענין אחר בזה] דהנה איתא בירושלמי פ"א דפאה
 דכשם ששכר תלמוד תורה שקול כנגד כל המלות
 כן עונשו של לשון הרע שקול כנגד כל העונות [ונתיק
 את לשונו לקמן] נמצא ת"ת גדולה שבכל המלות
 וכנגדו לשון הרע חמור שבכל העונות והטעם לזה נראה
 בפשיטות דכמו שבעניני היסודות שהטביע השי"ת
 בעולם דהיינו אש רוח מים עפר היסוד הרוחני הוא
 הרבה יותר חזק מהיסוד הגשמי עד שכמעט אין
 נחשב אליו הגשמי למאומה כמו שאנו רואין בחוש
 שבהתגבר האש על דבר הגשמי מכלהו וכן בהתגבר

כתיב מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות
 טוב ולזר לשונך מרע . ופירשו המפרשים
 דמה שאמר הכתוב החפץ חיים היינו חיים הגלחיים
 בעוה"ב ואוהב ימים לראות טוב היינו בעוה"ז שהוא
 רק בחינת ימים לגבי חיי הגלח . ולכאורה יפלא מאוד
 מה זה ייחד לנו הכתוב בפרט שנשמור מן העון הזה
 הלא נלטינו בחורה רמ"ח עשה ושם"ה ל"ת ועל כולם
 אמר לנו הש"י בפ' נצבים ראה נתתי לפניך היום את
 החיים ואת הטוב וגו' אשר אנכי מלך היום לאהבה
 את ה' אלהיך ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו וחקותיו
 ומשפטיו וגו' . והנה לפי מה שביארנו בפתיחת ס'
 חפץ חיים את ריבוי הלאוין והעשין שהוא רגיל לעבור
 ע"י העון המר הזה מה שאין מלוי ענין זה בשאר
 עונות שבתורה נכון מאוד בפשט הכתוב מה שנקט מי
 האיש וגו' ולזר וגו' סור מרע וגו' כי רלה דהמע"ה
 לרמוז לנו בדרך כלל שנשמור את עצמינו מהעונות
 דז"א לחבירו וגם מהעונות דבין אדם למקום ועל
 כלל העונות דבין אדם לחבירו יען דוד המע"ה לאדם
 החפץ בחיים שינזר לשונו מרע בכל פרטיו וממילא
 יהיה זהיר בלשונו שלא לספר לעולם בגנות חבירו
 אפילו אם לא יגרום לו היזק בזה וכ"ש מלגרום לו
 שיאבד מחייתו עי"ז וגם שלא להלבין פניו ע"י
 דיבוריו הרעים וגם מלהחזיק במחלוקת ע"י סיפוריו
 שכל זה הוא רע בלשון וביואל בזה שארי לאוין ועשין
 שיש בעניינים אלו וכ"ל בפתיחה בודאי יזהר את
 עצמו ממילא מגזל וגיבס ג"כ כי הלא כבר קיבל
 על עצמו להיות זהיר אפי' שלא לגרום לו שום ריעותא
 וגנות ע"י דיבורו וכ"כ בפועל ממש וא"כ בהרחב

הקדמה

ברוך ה' אלהי ישראל אשר הבדילנו מכל העמים ונתן לנו תורתו והכניסנו לאה"ק כדי שנזכה לקיים כל מצותיו. וכל כוונתו הוא רק לטובתנו כדי שעיי"ז נהיה קדושים אליו כמ"ש למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם, ויהיה ביכולתנו לקבל את השפעת טובו ורוב חסדו בעוה"ז ובעוה"ב כמש"כ מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם וגו' לשמור את מצות ה' ואת חקותיו אשר אנכי מצוך היום לטוב לך (וע"ש בפי' הרמב"ן דהאי לטוב לך אתחלת הפסוק דמה ה' אלהיך שואל מעמך קאי).

ולא די בזה שנתן לנו את כלי חמדתו, אף גם צוה אותנו שלא נעזבנה כמש"כ כי לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזובו, ולא כמדת בשר ודם, שאם יתן לחבירו מתנה טובה, וחבירו אינו מתנהג בה כשורה ואינה חביבה בעיניו, הוא חומד ומצפה מתי יפקירה חבירו מכל וכל והוא יחזור ויזכה בה. אבל לא כן חלק אלהינו, כי הקים לנו בכל דור ודור בימי בית ראשון נביאים להחזירנו למוטב, ואף בימי בית שני שירד מצב הישראלי בעו"ה מקדושתו הראשונה, וחסרו להם חמשה דברים שהיו להם בבית ראשון, עכ"ז בהיותנו על אדמתנו והיה לנו בית הבחירה היינו יכולים לקיים כל מצות התורה, ובזה היינו יכולים להשלים כל חלקי הנפש הנמצאים בנו, כי בנפש יש ג"כ רמ"ח אברים ושס"ה גידים ורוחניים, ועיין בשערי קדושה למה"ר חיים ויטאל פרק א'.

אך לבסוף ימי בית שני גברה שנאת חנם ולשה"ר בינינו בעו"ה, ובעבור זה נחרב הבית וגלינו מארצנו כדאיתא ביומא (ט' ע"ב) וכירושלמי פ"א דיומא [הגם שהגמרא נקטה שנאת חנם, הכוונה הוא על לשה"ר ג"כ שיוצאת מצד השנאה, דאל"ה לא היו נענשים כ"כ, והיינו דסיים שם ללמדך שקשה שנאת חנם כנגד ע"ז וג"ע וש"ד, וזה מצינו בערכין (ד' ט"ו ע"ב) גבי לשה"ר ועוד מגופא דשמעתא דיומא מוכח כמו שכתבנו, מדפריך שם ובמקדש ראשון וכו' ודוקרים את חבריהן וכו' עיי"ש]. ומאז ועד עתה בכל יום אנו מצפים ומתפללים לפני הקב"ה שיקרב אותנו כאשר הבטיחנו בתורתו הק' ועיי' נביאיו כמה פעמים, ואין מתקבלת תפילתינו לפניו, כמ"ש חז"ל בברכות דף ל"ב מיום שנחרב בית המקדש חומה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

ובאמת לא עליו ח"ו הוא תלונתינו כ"א על עצמנו, כי מצדו לא יבצר ח"ו כמש"כ בישעיה (נ"ט) הן לא קצרה יד ה' מהושיע ולא כבדה אזנו משמוע כ"א עונותיכם וגו'. ובימי ריב"ל נמצא בגמרא סנהדרין בפ' חלק דף צ"ח ע"א שהשיבו לו שהיום אם בקולי תשמעון יבוא משיח, אף שלא נשלם אז עדיין זמן הגלות שנגזר על ישראל, שיהיו אלף שנים בגלות כמנין יומו של הקב"ה, כמו שמצינו בדברי חז"ל, עכ"ז היה כח התשובה מבטל את הגזירה. וכ"ש בזמננו שזה יותר משמנה מאות שנה שכלה היום הנ"ל, ואין הסיבה כ"א מצדינו, שבעו"ה אין אנו מניחים לו שישירה שכינתו בתוכנו. וכאשר נחפשה דרכינו ונחקורה איזה עונות הם מהעיקרים הגורמים לאריכת גלותנו, נמצאם הרבה. אך חטא הלשון הוא על כולו מפני כמה טעמים. אחד, כיון שזה היה העיקר לסיבת גלותינו כמו שהבאנו מגמרא יומא ומירושלמי הנ"ל. א"כ כל כמה שלא נראה לחקן זה החטא איך תוכל להיות גאולה, כיון שזה החטא פגם כ"כ שעיי"ז גלינו מארצנו עאכ"ו שאינו מניחנו לבוא לארצנו. ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מכבר מעת מעשה המרגלים כמו שכתוב בתהלים קפיטל ק"ו וישא ידו להם להפיל אותם וגו' בגוים ולזרותם בארצות וכמו שפירש רש"י שם והרמב"ן בחומש פ' שלח, וחטא המרגלים הלא היה עון לשה"ר וכמו דאיתא בערכין (ט"ו) א"כ אנו מוכרחין לתקן זה החטא קודם הגאולה. ועוד נמצא מפורש שעון זה גורם שיהיו ישראל נרדים בפרך ממ"ש בפ'

יסוד הרוח הוא יכול לפרק הרים ולשבר סלעים כמו שא"כ רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים כן הדבר בעינינו העליונים כמו לינית ולולב ושופר וכל המלות אף שעל ידם פועל ג"כ תקונים גדולים בעולמות העליונים ועל ידם ג"כ נתקדש האדם לד' כמו שכתוב ועשייתם את כל מלוהי ותייתם קדושים לחלהיכם אעפ"כ אין שום השחווה בינם לבין לימוד התורה כמו דאיתא בירושלמי פ"א דפאה שכל המלות אינם שוות לדבר אחד מן התורה והטעם כי כל המלות הם מלטרפות אל הגשם כמו מלות לינית א"ל לקיים אלה ע"י לבישת בגד שהוא גשמי וכן סוכה ולולב וכו' כל המלות לא כן לימוד התורה שעיניו תלוי בכח הדבור שהוא כח פשוט רוחני בלבד ולכן פעולתו שפועל למעלה נורא עד מאוד וע"כ קדושת ת"ת הוא כנגד כולם. וכן הדבר להפכו בענין קלקול כי בכל האיברים שהוא עושה בהן עונות מחמת שהן גשמיים אין קלקולו למעלה גדול כ"כ לא כן בעון לה"ר ורכילות שפועל פעולתו ע"י כח רוחני בלבד קלקולו למעלה בעולמות העליונים הוא חזק ונורא עד מאוד ולכן עונתו ג"כ הוא כנגד כולם :

פרק ב עוד מענין זה .

ועוד יש טעם אחר בזה כי ידוע הוא כי לפי מה שהאדם מתנהג את עצמו במדותיו בעוה"ז הוא מעורר כנגדו למעלה בעולם העליון כל מדה לפי ענינה אם דרכו להעביר על מדותיו ומתנהג עם אנשים במדת החסד והרחמים הוא מעורר כנגדו למעלה את מדת הרחמים ומרחם הקב"ה על העולם בשבילו ומפרי פי אים תשצצו נפשו וזוכה הוא ג"כ שירחם הקב"ה עליו ויעזירו על פשעיו כמאמרם כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים . כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו וכמש"ל בזוה"ק פ' חמור תנין עובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא אי בר נש עביד עובדא לתתא דקא יאות הכי אתער חילא דקא יאות לעילא עביד בר נש חסד בעלמא היתער חסד לעילא ושארית בההוא יומא ואתער בר נש בגינייה ואי איתדבר בר נש ברהמי לתתא היתער רחמי על ההוא יומא ואתער ברהמי בגינייה וכדין ההוא יומא קאים עליה למיהוי אפטרופא בגינייה בשעתא דאלטרין ליה וכו' בההיא מדה דבר נש מודד בה מודדין ליה וכו' זכאה מאן דאחי עובדא דכשרא לתתא דהא עובדא תליא

מילתא זכולא לאיתער א מלה אחרת עכ"ל . ואם מדתו חמיד להתנהג עם אנשים שלא לוותר להם כלום משלו ושלא לרחם עליהם הוא מגביר בזה למעלה את מדת הדין על העולם וגם לעצמו דבמדה שאדם מודד בה מודדין לו ואין מוותרין לו כלום ממעשיו וזהו כוונת מאמרם ז"ל (ב"מ דף ל') לא חרבה ירושלים אלא שהעמידו דבריהם על דין חורה דלכאורה הלא היה להם כמה עונות כמו שפורש בכתוב ולפי זה יוחא דאם היו מעבירין על מידותיהן היה הקב"ה מוחל להן ג"כ אבל הם העמידו דבריהן שלא לוותר כלום לחבריהן מכפי גדר הדין לכן דקדק הקב"ה ג"כ אחריהן (כמ"ש ב'ס' תולדות אדם) . ואם מדבר לשה"ר ע"ה ומעורר מדנים עליו הוא מעורר בזה למעלה ענין קטיגוריא על ישראל ונותן בזה בח להשטן שיקטרג על ישראל כדאיתא בזוה"ק פ' פקודי וז"ל אית רוחא דהא דקיימא על כל אינון מארי דלישנא בישא דכד מהערי בני נשא בלשנא בישא או ההוא בר נש דמתערי בלשנא בישא כדין היתער ההוא רוחא בישא מסאבא דלעילא דאיקרי סכסוכא ואיכו שארי על ההוא אתערותא בלשנא בישא דשאריו ביה בני נשא ואיכו עאל לעילא וגרים בההוא איתערז בלשנא בישא מותא וחרבא וקטולא בעלמא וי לאינון דמתערי להאי סערא בישא ולא נטרי פומייהו ולישניהון ולא חששו על דא ולא ידעי דהא באיתערותא דלתתא תליא איתערז דלעילא בין לבין כו' וכולהו דלטורין לאיתערז להאי חויה רבא למיהוי דלטורא על עלמא וכולהו בגין האי איתערז בלשנא בישא כד קיימא איתערותא דיליה לתתא עכ"ל . והנה כאשר נתבאר רק מעט בענין הנורא הזה נבין מיד על ידי זה מה שהקב"ה מקפיד כ"כ על עון זה יותר מכל עונות עד שאינו רוצה להשתתף כלל עם הבעל לשה"ר להגיל אותו מלכותו וכמו שיובא אי"ה לקמן בשם הספרי וכמ"ש בזוה"ק פ' שלח אר"ש על כולה מהל קב"ה בר מן לשנא בישא דידוע הוא דאשתתת הקב"ה לעמו ישראל הוא עד מאוד וכס אללו בבחינת בן יקיר וילד שעשועים כמו שאמר הכתוב הבן יקיר לי אפרים הם ילד שעשועים וגו' וכשיהיה לו לאדם בן יקיר וילד שעשועים והוא רואהו שאינו מתנהג כשורה אעפ"כ הוא מתפס עליו מרוב אהבתו אותו ואף אם ייסרנו לפעמים יהיה ברוב חנינה וחמלה אכן אם יבואו אליו אנשים פעם ושתים ויסכרו לו ערוב קלקולי בנו אין שהוא מריב ומתקוטט עם אנשים

על

שפת תמים פרק ג

לגבות מוס ממקום אחד וקם עליו הלסטים הזה ולקח ממנו כל מה שהיה לו לימים נתפס אוחו הלוסטים וניתן צבית הסוהר שמע עליו אוחו השליח של המלך וצא אליו וא"ל אם אהה נוחן לי כל מה שלקחת ממני אלמד עליך זכות לפני המלך א"ל אין לי מהם אלא זה המלבוש שהיה מן המלך ונתנה לו א"ל למחר כשתלח לדין ויאמר לך המלך יש לך אדם שילמד עליך זכות תאמר יש לי אדם אחד והמלך ישלחני ויקראני ואלמוד עליך זכות למחר כשהיה הולך לדין א"ל המלך כלום יש לך אדם שילמד עליך זכות א"ל יש לי אוחו פלוני שלח המלך בשבילו וא"ל מה אהה יודע בזה האיש א"ל ידעתי צבעה ששלחת אוחי לגבות המס ממקום פלוני קם עלי ולקח כל מה שהיה לי והרי זה המלבוש שהחזיר לי יעיד עליו החמילו הכל אומרים אוי לו לזה שנטשה סניגורו קטיגורו כך אדם נוקח לולב כדי לזכות בו ואם היה הולב גזול הוא לווה לפני המקום ואומר גזול אני חמוס אני ומלאכי השרת אומרים אוי לו לזה שנטשה סניגורו קטיגורו :

הגה"ה

[ומקרא מלא הוא ולהבנת את ד' אלקיך וגו' בכל מאודך דוקא מאודך שלך ומה שכחוב ובכל נפשך ולא כתיב סתם ובכל נפש להורות לנו שכל אחד צריך לעבוד הקב"ה לפי כוחו הרחמניות שהעניש הקב"ה בנפשו ולא יתחפק במה שהוא עובד לד' כמו חביריו כי כל אחד יהיה נידון לפי שכלו וכוחו נפשו וכ"ל בעשר ההבונה צפ"ד בסופו וכה"ג לענין עבודה ד' צמח צריך ג"כ בכל אחד לפי מאודו בין להקל בין להחמיר. וזהו שאמר הכתוב בישיעיה (כ"ט) בצדקה הכוונת רחמי מעושק כי לא תראי ומתחבה כי לא תקרב אליך אחר בגאולה ישראל יהיה בזכות הצדקה שבה יסכוננו לנצח שעל ידה יתעורר הרחמים הגדולים עליו ועל כלל ישראל כידוע שבזכות מצוה זו מתעורר למעלה רחמים מרובים : ואח"כ מייעלנו הנביא ואומר רחמי מעושק כי לא תראי ר"ל חימת יהיה זה כשתחרחק א"ע מעושק וגזל אז תחפה עלינו מצות צדקה ולא נצטרך לירא משום מקטרג כי לא יוכלו להריס ראש נגד זכותה ואז המתחבה לא תקרב אלינו אבל אם לא נחרחק ח"ו עגמינו מעושק וגזל אז עון זה יש כח בידו לקטרג ויהר מכל העונות וכמתמרס סאה מלאה עונות מי מקטרג גזל מקטרג צראש וממילא יתקרב ח"ו מתחה ע"ז וכמו שהיה בדור המבול שע"י החמס נקרבנה להם מחיאת המבול ונמחו מן העולם. ובפרט שהרגיל בגזל ועשק המצוה ומע"ט שלו הוא ג"כ ע"י גזל ועשק ואין כח בידם לעורר רחמים ואדרבה מוכיבים חובתו וכדאיתא בזה"ק פ' ויקהל על הפסוק הלא כיום לרעב לחמך לחם לא כתיב אלא לחמך ולא מעשק וגזל] :

ובן

שכל מי שבידו גזל אין מכניסין אוחו במחילתו של הקב"ה שנאמר לא יגורך רע לא יגור במגורך רע. ודע עוד דדין שמים באיסור גזל חמור הרבה מאוד עד שאפילו גרם הפסד לחבירו ופחות מזה יכנס ג"כ בכלל איסור גזל כדאמרינן ב"ק קי"ט א"י כל הגזל חבירו שזה פרוטה כאלו טוטל נשמתו ממנו שנאמר כן ארחות כל בולע בלע את נפש בעליו יקח וכו' ואומר ואכל קלייך ולהמך יאכלו בניך וצנותיך ואומר מחמס בני יהודא אשר שפכו דם נקי ואומר ויאמר ה' אל שאל ואל בית הדמים אשר המית את הגבעונים וגו' מאי ואומר וכ"ה בני מילי היכי דלא יכיע דמי אבל היכי דיהיב דמי לא ת"ס מחמס בני יהודא וגו' (פי' וחמס הוא היכי דיהיב דמי ולוקח הספק צחוקה) וכ"ה נפש דידיה אין בניו וצנותיו לא ת"ס בניך וצנותיך וכ"ה ה"מ היכי דקא עביד בידים אבל גרמא לא ת"ס ויאמר ה' אל שאל ואל בית הדמים אשר המית את הגבעונים ובי היכן מצינו שהרג שאל את הגבעונים אלא מתוך שהרג שאל את נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון מעלה עליו הכהוב כאלו הרגם. למדנו מזה דאפילו גרמא בעלמא בגרם צסיבותיו הפסד לחבירו ויותר מזה שאפילו אוחו ההפסד לא נעשה בפועל ממש ע"י גרמא רק שבסיבותיו מנע את האיש הממליח ריוח לחבירו להשתכר שיוכל לזון את ביתו נחשב מן השמים כאלו הרגו ממש לאוחו פלוני ואנשי ביתו ונענש עבור זה בעונש גדול ומה יענו אלו אנשי המרמה שהופקר בעיניהם עון העושק והחמס ממש : כמה חמור הוא איסור גזל שהרי מן השמים מתהרין לשמוע לעקת הנגזל כדאמרינן ב"מ דף ק"ט א"ר אבהו שלשה אין הפרגוד נטעל בפניהם אונאה וגזל וע"ז אונאה דכתיב הנה ד' נצב על חומת אנך ובידו אנך. גזל דכתיב חמס ושוד ישמע בה על פני חמיד. ע"ז דכתיב העם המכעיסים אוחי על פני :

וביותר

מזה שאפילו אם יקריב קרבן עולה שהיא כולה כליל או יעשה שאר מצוות ד' מעשק וחמס לא ירצה לפניו כמה דכתיב כי אני ד' אהב משפט שונא גזל בעולה. ואחז"ל לולב הגזל והיבש פסול ומשלו ע"ז באגדה למה הדבר דומה ללסטים שהיה יושב בפרשת דרכים ומלסעם הצריות פ"א עבר לשם שלוחו של מלך שהיה המלך בולחו

כל תעשוק וכל תגזול וכל תלין ומשום לא תבוא עליו השמש. ואמרו [שם ע"ב] כגר תושב שיש"ט בו משום ביומו תתן שכרו, אבל אין עוברין בו משום כל תלין", וזה הדין דגר תושב מפורש במשנה פרק המקבל [שם ע"א]. וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה דהוא הדין לבן נח".

מצוה רלא

שלא לקלל אחד מישראל בין איש בין אשה

שלא לקלל אחד מישראל, בין איש בין אשה, ואע"פ שאינו שומע הקללה, שנאמר [ויקרא י"ט, י"ד] לא תקלל חרש, ובא הפירוש עליו, מי שאינו שומע קללתך, וכן תרגם אונקלוס". ולשון ספרא^ב, אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם, תלמוד לומר [שמות כ"ב, כ"ז] בעמך לא תאור, אם כן למה נאמר חרש, מה חרש מיוחד שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים. אף על פי שאין בנו כח לדעת באי זה ענין תנוח הקללה במקולל ואי זה כח בדבור להביאה עליו, ידענו דרך כלל מכל בני העולם שחוששין לקללות, בין ישראל בין שאר האומות, ויאמרו שקללת בני אדם, גם קללת הדיוט תעשה רושם במקולל ותדביק בו המארה והצער. ואחר דעתנו דבר זה מפי הבריות, נאמר כי משרשי המצוה, שמנענו השם מהזיק בפינו לזולתינו כמו שמנענו מהזיק להם במעשה. וכעין ענין זה אמרו זכרונם לברכה [מועד קטן י"ח ע"א] ברית כרותה לשפתים, כלומר שיש כח בדברי פי אדם.

ואפשר לנו לומר לפי עניות דעתנו, כי בהיות הנפש המדברת שבאדם חלק עליוני, וכמו שכתוב [בראשית ב', ז'] ויפח באפיו נשמת חיים, ותרגם אונקלוס לרוח ממללא, נתן בה כח רב לפעול אפילו במה שהוא חוץ ממנה, ועל כן ידענו ונראה תמיד כי לפי חשיבות נפש האדם ודבקותה בעליונים כנפשי הצדיקים והחסידים, ימהרו דבריהם לפעול בכל מה שידברו עליו, וזה דבר ידוע ומפורסם בין יודעי דעת ומביני מדע. ואפשר

רלא. רלט. קדושים לאו ט"ו. רמב"ם ל"ת שי"ז, הלכות סנהדרין פכ"ו. סמ"ג לאוין רי"א. סמ"ק קכ"ג. טור חו"מ סי' כ"ז.

סדר תנאים

טז. ברוב הדפוסים ליתא "שיש" – תושב". ועיין מנ"ח אות ז'. יז. דכתיב לא תעשוק את רעך, "רעך" ולא גר תושב. יח. עיין מנ"ח אות ז' ואות י"א.

רלא. א. לא תלוט דלא שמע (ויקרא שם). ב. כאן פרשתא ב' פיס' י"ג. ג. בקצת דפוסים "כנפש".

ספר מצוה רלא החינוך שנה

לומר עוד, כי הענין להשביח ריב בין בני אדם ולהיות ביניהם שלום, כי עוף השמים יוליך את הקולי ואולי יבואו דברי המקלל באזני מי שקילל.

והרמב"ם זכרוננו לברכה^ה אמר בטעם מצוה זו, כדי שלא יניע נפש המקלל אל הנקמה ולא ירגילנה לכעוס, ועוד האריך בענין בספרו. ונראה לי מדבריו, שלא יראה הוא בדעתו נזק אל המקולל בקללה, אלא שתרחיק התורה הענין מצד המקלל שלא ירגיל נפשו אל הנקמה והכעס ואל פחיתות המדות. וכל דברי רבנו נקבל, עם היות לבנו נאחז במה שכתבנו יותר.

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [שבועות ל"ה ע"א] שאסור לקלל בשום ענין, ומכל מקום אינו לוקה אלא המקלל בשם מן השמות, כגון יה, שדי ואלוה וכיוצא בהן, או בכינוי מן הכינויין, כגון חנון, קנא וכיוצא בהן. ובכל לשון שקילל בשם או בכינוי חייב, שהשמות שקוראין בהן הגוים להקדוש ברוך הוא הרי הן בכלל הכינויין^ו. ומה שאמרו [שם ל"ו ע"א] שאפילו המקלל את עצמו לוקה, שנאמר [דברים ד', ט'] השמר לך ושמר נפשך מאד.

ומה שאמרו במכילתא^ז לא תקלל חרש, באומללין שבאדם. ועוד אמרו שם^ח, כשהכתוב אומר [שמות כ"ב, כ"ז] ונשיא בעמך לא תאור, אחד דיין ואחד נשיא במשמע, ומה תלמוד לומר אלהים לא תקלל, לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. מכאן אמרו [שם] יש מדבר דבר אחד וחייב עליו משום ארבעה דברים, בן נשיא שקילל אביו חייב עליו משום האב^י ומשום דיין^{יא} ומשום נשיא^{יב} ומשום בעמך לא תאור [שם].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר עליה וקילל בשם או בכינוי אחד מישראל במזיד ויש עדים והתראה, לוקה, שזהו אחד משלשה לאוין שאע"פ שאין בהן מעשה לוקין עליהן^{יג}, והשנים האחרים הם נשבע^{יד} ומימר^{טו}, כמו שכתבנו כבר^{טז}.

ד. קהלת י', כ'. ה. בסה"מ כאן. ו. וכ"כ רבינו בחיי כאן, וכל זה שיהיה האדם גדור בדבורו ושלא ירגיל את נפשו בתכונה רעה וכו'. ז. עיין סנהדרין ס' ע"א, ומה עגלון מלך מואב שהוא גוי ולא ידע אלא בכינוי עמד וכו'. וכ"ה ברמב"ם כאן ה"ג. ח. כ"ה בסה"מ כאן. אך במכילתא שלפנינו ליתא, והוא בסנהדרין ס"ו ע"א. ט. במכילתא דמשפטים שם. י. מצוה ר"ס. יא. מצוה ס"ט. יב. מצוה ע"א. יג. כמ"ש בתמורה ג' ע"א. יד. מצוה רכ"ו. טו. מצוה שנ"א. טז. מצוה ס"ב.